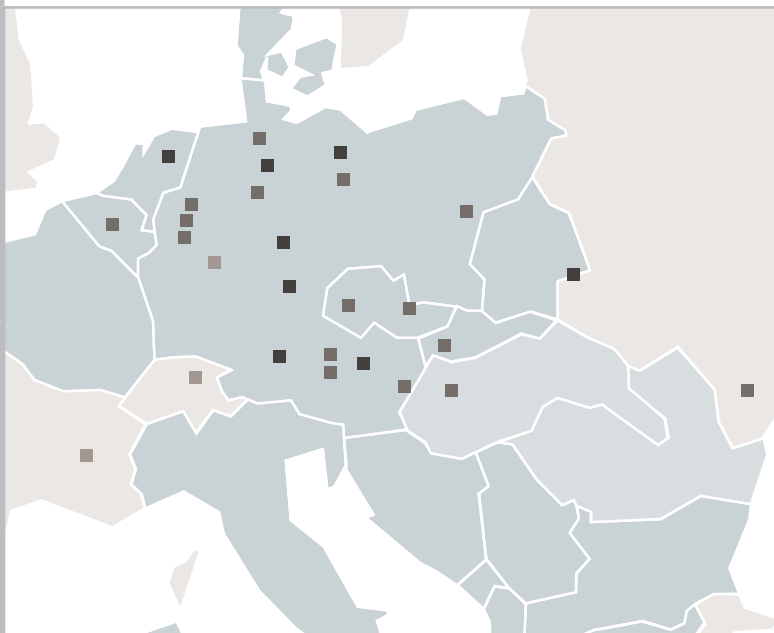
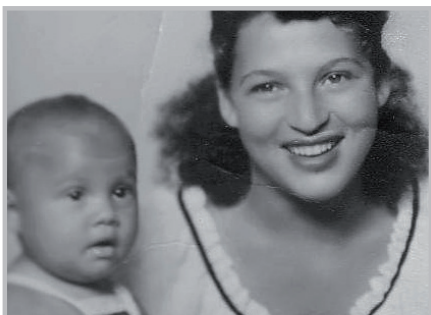

Az európai romák és szintik sorsa a holokauszt idején

TANÁRI KÉZIKÖNYV

Szerzők: Gerhard Baumgartner, Irmgard Bibermann, Maria Ecker, Robert Sigel

www.romasintigenocide.eu

Az oktatási anyagok szerkezete	3
Romák: Európa legnagyobb kisebbségi csoportja	5
További információk az egyes munkalapokhoz	10
Munka életrajzokkal	20
Életrajzok: Javaslatok a tanításhoz	22
Munka fotókkal	28
Módszer a fényképekkel történő munkához	30
Hogyan tudjuk feloldani a sztereotípiákon alapuló történelmi nézeteket?	41

Impresszum:

Szerzők: Gerhard Baumgartner, Irmgard Bibernann, Maria Ecker, Robert Sigel

Szerkesztőség: Maria Ecker, Karen Polak, Werner Dreier

Grafikus: Sabine Sowieja

**_erinnern.at_
Kirchstraße 9/2
6900 Bregenz**

AZ OKTATÁSI ANYAGOK SZERKEZETE Gerhard Baumgartner

A feladatlapok a romasintigenocide.eu honlapon bemutatják az európai romák és szintik népiirtásának fő témáit és eseményeit. A témák kiválasztása számos európai roma és szinti szervezet képviselőivel szoros együttműködésben és az érintett országok nagyszámú történészeinek segítségével készült. A munkalapok kizárólag azokhoz az országokhoz kapcsolódnak, ahol a romákat és szintiket üldözték és meggyilkolták 1933 és 1945 között.

Minden feladatlap egy eseménynek vagy az üldöztetés egyik fontos történéseinek szentel figyelmet, amely szerepel a címben, és amelyet egy történelmi fénykép segítségével illusztrálja azt. A rövid magyarázó szöveg mellett az egyes lapok további információt nyújtanak a „Tudtátok, hogy”, és önálló munkára is javaslatot tesznek minden témában, a „Feladataitok” címsorok alatt, valamint a fénykép forrásának hivatkozása is megtalálható a szövegben. Az idővonal a bal margón mutatja azt az évet, vagy időszakot, amikor a fénykép készült.

A feladatlapok öt fejezetre vannak osztva. Az A fejezet bepillantást enged az európai romák és szintik helyzetébe a 20. század elején. A B fejezet bemutatja a romák és szintik üldöztetésének fő elemeit és a marginalizálódást a nemzeti szocialisták hatalomra kerülése előtt. A C fejezet bemutatja a nemzeti szocialisták által szervezett egyre radikálisabb és szisztematikusabb üldöztetést, míg a D feladatlapok a nemzeti szocialisták és a szövetséges fasiszta szervezetek által végrehajtott népiirtás főbb eseményeivel foglalkoznak. Végül az E fejezet a népiirtást túlélők helyzetére összpontosít, a beismerésért és a kompenzációért folytatott harcukról, és az emlékezés kultúrájáról szól.

Az olvasók megismerkedhetnek továbbá Karl Stojka-val, aki végigkíséri őket a honlap fejezetein. A életének különböző fázisai illusztrálják egy különösen jól dokumentált európai roma család életútját, az 1930-as évektől a náci időkben lezajlott üldöztetésen keresztül egészen napjainkig. A feladatlapok további életrajzi információkat is tartalmaznak éhány romáról és szintiről, mint például Sofia Taikonról és Zoni Weiszről (lásd még “Munka életrajzokkal”).

Az egyes fejezetek elején, van egy térkép, amelyet a fő események lokalizálásához lehet használni. A legtöbb helyen koncentrációs táborokat jelölnek a térképek. Rájuk kattintva elérhető egy az adott koncentrációs táborhoz kapcsolódó feladatlap. A térképek a legnagyobb történelmi jelentőségű koncentrációs táborokat mutatják; csak a kiválasztott példák láthatók a sok internáló és fogolytábor közül.

ROMÁK: EURÓPA LEGNAGYOBB KISEBBSÉGI CSOPORTJA Gerhard Baumgartner

Becslések szerint összesen mintegy 8 millió roma és szinti él ma Európában. Ők különböző nyelveket beszélnek, amelyek közül néhány meglehetősen eltérő. Bár ezek a nyelvek közös indiai gyökerekkel rendelkeznek - melyek változó számú perzsa, örmény és görög jövevényszót tartalmaznak - a fejlődésük során különváltak, mint ahogy ez az összes nagy nyelvi csoport esetében történt. Különböző szinti nyelveket beszélnek Észak- és Nyugat-Európában, míg a roma nyelvet Közép- és Dél-Európában erősen befolyásolták a környező nyelvek, mint az albán és a török a Balkánon, valamint a román, a magyar és a szláv nyelvek.

Az 1 európai romák és szintik többsége a közép-európai országokban, illetve a Balkánon él, vagyis olyan országokban, mint Magyarország, Szlovákia, Csehország, Bulgária és Románia. Ezek az országok az utóbbi években csatlakoztak az Európai Unióhoz, vagy jelenleg is tárgyalnak a tagságukról. Óriási eltérések vannak a roma népesség számában a hivatalos népszámlálási adatok valamint a független emberi jogi-, és a romákat és szintiket képviselő szervezetek becslései között. A hivatalos népszámlálási adatok részben a beszélt nyelvre alapoznak, de a roma és szinti csoportok nem minden tagja beszéli a kisebbségi nyelvet még ma is.

A holokauszt során átélt traumatikus élmények és a ma is folyamatos diszkrimináció és üldöztetés miatt sokan a kisebbség tagjai körül inkább nem regisztráltatják magukat romaként vagy szintiként. Mivel ezeknek az embereknek az önmeghatározása és külső észlelése gyakran eltérő, a szakértők nehezen tudják „megállapítani”, hogy kit lehet romának vagy a szintinek tartani. Néhány nyugati és észak-európai országban a roma és szinti csoportok esetenként keveredtek más vándor csoportokkal, mint például a bádigosokkal Írországban, az utazókkal Nagy-Britanniában vagy az yenickekkel Nyugat-Ausztriában, Dél-Németországban, Észak-Olaszországban és Svájcban. Nincs megállapodás - sem a kutatói közösségen belül, sem a kisebbségi képviselők körében - a tekintetben, hogy ezeket a csoportokat bele kell-e számítani az európai roma és szinti népességbe vagy sem.

Az európai romákról és szintikről úgy gondolták, hogy Északkelet-Indiából származnak, ahol még ma is élnek kulturális és nyelvészeti szempontból is hozzájuk hasonló csoportok. Az 5. és 10. század között ezekről a területekről több vándorlási hullám is indult Perzsiába és a Bizánci Birodalomba. Ez egy olyan időszak, amikor sok perzsa, örmény és görög jövevényszó épült be a romani nyelvbe. Az angol „gypsy” szó megfelelői németül („Zigeuner”) és az újlatin nyelvekben (pl.: olasz „zingari”, spanyol „gitanos”, franciául „gitans”) szintén azokra az időkre vezethetők vissza, amikor a romák felvették a kereszténységet a Bizánci Birodalomban. Azokban az időkben a görög „atzinganos” szó az „érinthetetlenek” megjelölésére szolgált, többnyire keresztény remetéket és más, a helyi hatóságok hatáskörén kívül eső csoportokat értettek rajta. A német és az újlatin nyelvekben használt terminusok így módon jelzik a sajátos jogi státuszt, amellyel a romák rendelkeztek Európába való megérkezésükkor és bizonyos esetekben egészen a 17. századig. A többségi társadalomban a „Zigeuner”, „zingari” stb. szavak mégis általában negatív sztereotípiákkal párosulnak. Ezért elfogadhatatlanok a legtöbb roma és szinti számára, akik pejoratívnak tartják ezeket.

Az első utalás a romákra Konstantinápolyból, 810-ből való, de ezt követően nem volt egészen a 14. századig, amíg az első nagy, Európába irányuló migrációs hullámokra sok nem került. Az egyik terület, ahol letelepedtek, Peloponnészoszi-félsziget egy régiója volt, amit „Kis Egyiptom” néven is ismerünk. Éppen ezért számos roma és szinti később „egyiptominak” nevezte magát Nyugat-Európába érkezésekor. Az angol „gypsy” egy rövidített formája „Egyptian”-nek. A „Egyptian” terminust az a tény is magyarázhatja, hogy néhányan a vándorló romák és szintik közül Egyiptomon és Észak-Afrikán kerestül érkeztek az Ibériai-félszigetre, Európába.

A keresztény keresztés államok összeomlása után Palesztinában és Kis-Ázsiában, nagyszámú „cigányság” tette meg az utat a Nyugat-Európába visszatért seregekkel. Utódaik ma szintiknek nevezik magukat, a név eredete még mindig nem teljesen tisztázott. Gyakran vallották magukat „nemeseknek” vagy „egyiptomi hercegeknek”, bár valószínűleg csak szabadok voltak, azaz nem tartoztak egyik úr fennhatósága alá sem. Évszázadokon keresztül szolgáltak zenészként, zsoldosként, páncélkészítőkként és a zsoldos hadseregek megbecsült ágyúöntőiként. A nemzeti hadseregek 17. századi kialakulása után azonban a szabad szintik ezen csoportjai egyre inkább kiszorultak, törvényen kívül helyezték, és végül „rablókként” üldözték őket.

A legtöbb közép- és kelet-európai roma, a török háborúk alatt költözött abba az országba, ahol jelenleg él. Sok esetben keresztény uralkodók telepítették le őket. 1423-ban például a magyar Zsigmond király menlevelet bocsátott ki az ő „László nevű hűbéresének és cigányainak”. Számos romának sikerült a nemesség soraiba emelkedni, és 1595-ben a roma Stefan Razvan Moldvában felvette a vajda címet. A legtöbb Romániában élő roma státusza, azonban a jobbágyság vagy rabszolgaság szintjére korlátozódott, ahonnan egészen 1859-ig nem is szabadultak fel.

A felfedezést, hogy a romák valószínűleg Indiából származnak, egy Győrből, Nyugat-Magyarországról származó protestáns lelkész tette. Miközben Leidenben, Hollandiában tanult találkozott néhány indiai diákkal, és a nyelvük a szülővárosában élő a romák nyelvére emlékeztette. A felfedezéséről 1763-ban számolt be egy bécsi újságban.

A legtöbb kelet-európai roma csoport letelepedett életmódot folytatótt. Sok városban, mint például Isztambulban, külön városrészekben éltek. A 18. században, Mária Terézia és fia II. József több kísérletet tettek a még mindig vándorló életmódot folytató romák letelepítésére. Birodalmi rendeleteket adtak ki 1771 és 1782 között, melyekben a romáknak földet adományoztak. Ugyanakkor azonban megfosztották lovaiktól, és napszámosokként dolgoztatták őket. Ausztriában sok roma település ezeknek a rendeleteknek az eredményeként alakult ki. A „cigányoknak” nem csak a nyelvüket és a hagyányaikat volt tilos gyakorolniuk, de a gyerekeiket is elvették tőlük, hogy keresztény családok neveljék fel őket. Sok roma menekült a kötelező „civilizáció” elől.

Egy másik Habsburg uralkodó, Károly Lajos főherceg kezdeményezése viszont megfelelt a romák teljes elfogadásának. 1888-ban egy hatkötetes romani szótárt adott ki Romano Csibakero Sziklariben címmel, amelyben kísérletet tettek negyven romani nyelvjárás egyetlen írott nyelvvé történő összekapcsolására.

A 19. század vége felé, a legtöbb kelet-európai roma napszámosként, földművesként vagy a aratóként kereste a kenyerét. Télen legtöbbjük igyekezett házaló kereskedelemmel hozzá jutni a szerény béréhez különböző munkákkal, mint bádogos, köszörűs, esernyő javító, gereblye készítő és kosárfonó. Sokan közülük zenészekként találtak további bevételi forrást. Sok nyugat-európai szinti és roma is gyakorolta a házaló kereskedelmet: lókereskedőkként és vándorárusokként költöztek vásárról vásárra vagy a színészként és zenészként dolgoztak. Az úgynevezett „cigányok” minden kísérlete az önállósodásra és a társadalmi integrációra a 19. században semmivé vált a mereven szervezett nemzetállamok létrejöttével. A szigorú állampolgársági és igazolványokkal kapcsolatos jogszabályok sok romát tettek hontalanná, míg az új csavargást tiltó törvények megakadályozták őket a házaló kereskedelemben. A 19. század végén, a romák egyre inkább szenvedtek a modern rendőrség működésétől. A rendőrség deportálta vagy szegényházakba zárta őket, a romák egyre inkább elszegényedtek és általában bűnözőkként kezelték őket. Az első világháború alatt éveken sok országban évekre internálták fogolytáborokba a vándorló romákat. Ugyanakkor sok letelepedett roma szolgált a különböző hadseregekben és gyakran tértek vissza a kitüntetett katonákként. A nagy gazdasági világválság alatt és a két világháború közötti időszakban a romák és a gádzsók, azaz a nem romák közötti feszültség jelentősen nőtt. A helyi hatóságok egyre kevésbé voltak hajlandóak pénzt adni a tandíjakra, kórházi költségekre és szociális szolgáltatásokra, amit a többnyire nincstelen napszámosokként élő romák nem tudtak kifizetni.

Európa számos országában bevezették a korlátozó „cigány törvényeket”. A rendőri hatóságok is egyre inkább részt vettek a nemzetközi együttműködésben, hogy a „cigányokról” nyilvántartást hozzanak létre és elterjedt az ujjlényomat használata is, amelyet először erre a célra alkalmaztak. 1912-től kezdve, az úgynevezett „cigányokról” aktákat hoztak létre, fényképpel és az ujjlényomatokkal kiegészítve. 1933-ban az osztrák politikai pártok képviselői Oberwartban, Burgenland tartományban, egy úgynevezett „cigány konferenciára” gyűltek össze, ahol az első terveket vitatták meg kényszermunkáról vagy az Afrikába történő kitoloncolásról - tekintettel arra, hogy a „cigányokat” - ahogy az egyik résztvevő fogalmazott -nem lehet egyszerűen megölni. Ez a feladat a nemzeti szocialistákra maradt. 1938-ban a nácik elkezdték a romák és szintik munkatáborokba telepítését - például a Lackenbachi „cigány táborba” Burgenlandba - és később, 1941-től, Auschwitz-Birkenauba és Chelmno-ba Lengyelországba.

Több százezer európai roma és szintiit gyilkoltak meg a táborokban 1938 és 1945 között. Egészen az 1980-as évekig nem történt meg, de azután fokozatos változás indult a politikában az Európában élő romákat és szintiket illetően. A következő évtizedekben megkapták a hivatalos kisebbségi státuszt szinte minden országban.

További linkek a romák történetéről:

<http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005219>

Roma tényanyagok:

<http://romafacts.uni-graz.at/index.php/history/persecution-internment-genocide-holocaust/holocaust>

A roma történelemjelentős dátumainak kronológiája:

<http://web.archive.org/web/20040908144722/http://radoc.net/chronology.html10>

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK AZ EGYES FELADATLAPOKRÓL Gerhard Baumgartner

- A1** Fénykép egyike a tizenegy darabból álló sorozatnak, amely Dél-Burgenlandban készült 1931-ben a RAVAG (korábbi osztrák műsorszolgáltató társaság) egyik rádiós dokumentumfilm programjához. A sorozat többi képén látható, hogy a rögzítő csapat mikrofonokat helyezett el az út mentén. A fotókat a RAVAG magazinjában tették közzé mielőtt a dokumentumműsort sugározták, így a hallgatók meg tudták nézni a fotókat, miközben hallgatták a programot. Eredetileg a fotókat tévesen egy roma esküvőn készült képekként értelmezték és használták antropológusok.
- A2** Keveset tudunk a Bamberger családról. Max Bamberger meggyilkolták Horvátországból. Lásd a munkalapot a hrastina-i mészárlásról.
- A3** A 18. században az arany, ezüst és vasérc bányászat visszaesett egész Európában, sok bányász vesztette el bevételi forrását ezért vándor idénymunkásokként kellett élniük. Később, a 19. században a mezőgazdaság ésszerűsítő intézkedései számos ágazatban kényszerítették a vidéki lakosságot vándor vagy fél vándor életmódra. Nem mindegyikük talált munkát az új iparágakban és szénbányákban ezért a 19. század végén sok vándor csoport alakult ki, különösen Európa gazdasági peremvidékein (például Írországban, Skóciában, az Alpok völgyeiben, valamint Nyugat-Csehországban, Olaszországban és Erdélyben). Így alakultak ki Ez az európai marginalizált vándorcsoportok, a drótosok, yenicke-k, Savoyardok és skandináv „utazók” Európában. Főleg Kelet-Európában sok volt közöttük a roma.
- A4** A 17. századtól kezdve, roma zenészeket és zenekarokat alkalmaztak, hogy a magyar nemesség palotáiban játsszanak. A magyar népzene nemesség védnöksége alatt a 19. században kialakult népszerű formáját az úgynevezett „cigány bandák” játszották és játszik ma is, ezért azt gyakran tévesen „cigányzenének” nevezik. Valójában ez a populáris népzene egy korai formája, amely a magyar nemzeti mozgalom megjelenésével alakult ki. Ennek a zenének nincs több köze a hagyományos roma zenéhez, mint a flamenco-nak - amit szintén többnyire roma zenészek játszanak.

A profi zenész karrier, egy klasszikus zenekarban családi hagyomány-
nak számított a legtöbb közép-európai roma családnál. A 19. század
közepétől kezdve, ezek a zenészek Európa vezető zenei akadémiáira
jártak. Ma is, Európa opera és a koncerttermeinek nagy zenekajaiban
számos roma zenész játszik. A rendszerint mezőgazdasági munkások-
ként dolgozó kelet-európai romák körében, a zenélés fontos kiegészítő
bevételi forrást jelentett, különösen télen. A roma családok ma is arra
biztatják gyermekeiket, hogy korán tanuljanak meg egy hangszeren
játszani, mert a zenét egy jó alternatív jövedelemforrásnak tekintik
válság idején.

A6 A legtöbb burgenlandi roma letelepedett mezőgazdasági munkás volt,
akik a saját településükön éltek és nyáron a földművelő családok
napszámosaiként dolgoztak a falvakban vagy segítettek betakarításnál
a nemesség nagybirtokain. Ősszel és télen egyéb jövedelmet kellett
keresni szezonális vándor munkaerőként. Sokan közülük egyik
helyről a másikra utaztak, mint kés- és olló élezők, drótosok, gereblye-
seprűkészítők vagy vándorkereskedők. Az ilyen fajta munkához,
általában vándoriparos engedéllyel rendelkeztek. Ezeket az engedélye-
ket sorra visszavonták a gazdasági válság során a késő 1920-as és
1930-as években, amikor a különböző szakmák helyi képviselői
megkeresték a helyi hatóságokat, hogy védjék meg őket a kívülről jövő
versennyel szemben.

A7 Sok a kelet-európai romák sok csoportjának elnevezése mutatja a
hagyományos foglalkozásokat. Legtöbb tagja a lovári alcsoportnak
van, akik például lókereskedők voltak; az aurarik egykor arany
ányászok és ötvösök voltak és a kalderari vagy kelderások rézková-
csokként és kazán készítőkként tevékenykedtek. Karl Stojka szülei
lakókocsijában született Bécs közelében, 1931-ben. A család a telet
Bécsben töltötte és nyáron egyik helyről a másikra jártak, mert Karl
apja lókereskedőként rótt a köröket. 1939-ben, amikor a romák
vándorló életmódját betiltották, a család Bécsben telepedett le. Ott a
család teljesen integrálódott. Karl és testvére, például tagja volt egy
fiatalokból álló zenekarnak a 16. kerületben. Burgenlandban 1938 óta a
roma gyermekeket kizárták az iskolákból, de Karl és testvérei Bécsben
1943-ig iskolába tudtak járni. 1943 őszén Karl letartóztatták az
osztályteremben, és édesanyjával és testvéreivel együtt a lackenbachi
táborba küldték Burgenlandba, ahonnan Auschwitzba deportálták.
További információ: www.romasinti.eu

- A8** A 19. század végén és a 20. század elején, a fotózás és képeslapok gyorsan növekvő népszerűsége vezetett a romantikus sztereotípiák elterjedéséhez, miszerint a cigányok „hajléktalan vándorok”, akik véletlenszerűen egyik helyről a másikra utaznak, a természet kebelén élik életüket, és teljesen mentesek a társadalmi kötöttségektől. Még azokban az időkben is, ez a kép csak az európai roma népesség töredékére volt jellemző. A 19. század végére az európai romák és szintik több mint 90 százaléka letelepedett életmódot folytatott. A fényképezés fejlődése és a képeslapok közzététele biztosította, hogy egy kisebbség életmódja váljon meghatározóvá egy teljes népcsoportról alkotott kép kialakításában. Egészen 20. század végéig, ez a gondtalan, korlátlan és nyugtalan vándor életet élő európai romákról és szintikről kialakított kép segítette fenntartani sok előítéletet.
- B1** A két világháború közötti időszakban, az osztrák Burgenland tartományban több mint 130 roma település volt, összesen több mint 8000 lakossal. Legtöbbjük Oberwart körzetében élt, ahol a második világháború előtt a romák a lakosság mintegy tíz százalékát tették ki. 1933-ban az oberwarti cigánytelep összesen 282 főnek adott otthont, akik 52 házban éltek. A romák fő problémája az volt, hogy általában nem birtokoltak semmilyen földet. Míg a többi falubeli képes volt túlélni a válság idején, mert burgonyát és a zöldségeket termesztett és sertést és baromfit tartott, addig a romáknak meg kellett vásárolniuk az élelmiszert. És nem volt semmilyen saját erdejük sem, ahol tűzifát tudtak volna gyűjteni, mint ahogy a legtöbb falubeli tette. A fenti okok miatt, a világgazdasági válság és a munkanélküliség, a nagy gazdasági világválság katasztrofális volt számukra. Az oberwarti és a szomszédos falvakban élő romák teljesen nincstelenné váltak és szó szerint éheztek.
- B2** A két világháború közötti időszakban, Burgenland tartomány, amely Ausztriához került Magyarországtól 1921-ben, vonzotta az osztrák fotósokat, akik egy egzotikus, tipikusan kelet-európai régióként akarták bemutatni. A fényképek és utazási beszámolók ebben az időszakban Burgenland „másságára” összpontosítottak, és az Ausztria többi részével szembeni kirívó különbségét mutatták be.
- B3** A fényképen szereplő szám az eisenstadti Burgenlandi Tartományi Levéltár régi jelzetrendszeréből származik. Ma a levéltár ad otthont a világ egyik legnagyobb romákról készült rendőrségi fényképgyűjteményének. A 19. században és a 20. század elején, a rendőrök a tartományban az úgynevezett „csendőrök” voltak, é ők voltak a tartományi hatóság. „Rendőrségnek” csak városi tiszteket hívták, akik általában törvényhatóság képviselői voltak.

- B5** A 19. század utolsó évtizedeiben az európai országok elkezdtek az állampolgáraikról egyre pontosabb nyilvántartásokat vezetni. Mindez szavazati jogok egyre több társadalmi rétegre való kiterjesztése, a kötelező katonai szolgálat bevezetése, és a társadalombiztosítási rendszerlétrehozása miatt vált szükségessé. Fokozódott a szabad mozgás korlátozása, bevezetésre került a nemzeti útlevél a nemzetállamban gyökerező nemzeti identitás fejlődése a bevándorló népcsoportok tagjait gyanúsakká tette. 1912-ben Franciaország volt az első ország, ahol bevezették a vándor személyek külön nyilvántartását, akik így kénytelenek voltak mindig egy speciális, fényképpel és ujjlenyomatokkal ellátott személyigazolványt magukkal hordani. Sok romát és szintit, akik egy másik nyelvet is beszéltek, kívülállóknak tekintettek. Sok esetben megtagadták tőlük az állampolgárságot és hazátlan személyekké nyilvánították őket. Svájcban megtiltották az országba történő belépést az összes úgynevezett „cigánynak” -, és ez a rendelkezés a második világháború végéig hatályos volt. A speciális aktákkal történő regisztráció rendszerét és „cigány igazolványok” bevezetését hamarosan más európai országok is alkalmazták. A rendőrség Csehszlovákiában és Magyarországon is adott ki ilyen dokumentumokat, míg Németországban és Ausztriában külön nyilvántartást vezettek azokról az állampolgárokról, akikről eldöntötték, hogy „cigányok”. A rendőri intézkedések nemzetközi koordinációjában vezető szerepet töltött be bűnügyi rendőrség európai platformjaként az Interpol. A nemzeti szocialisták hatalomra kerülése után, a bűnügyi rendőrség által létrehozott akták szolgáltak eszközül a romák és szintik koncentrációs és haláltáborokba történő deportálásához. Általánosságban azt lehet mondani, hogy akiket a rendőrség „cigányoknak” minősített a két világháború között, és nevüket ezek a speciális akták is tartalmazták, azokat később a nemzeti szocialisták üldözték.
- B6** A pszichiáter Josef Jörger azt állította, hogy „csavargás” a társadalmi viselkedés egy öröklött formája és mindig egyéb antiszociális viselkedésformákkal társul, mint a prostitúció, az alkoholizmus és a bűnöző életmód. Svájci eugenikusok mint Josef Jörger és Ernst Rüdin jelentősen befolyásolták az NSDAP radikális faji politikájának kifejezésre juttatását és érvényesítését. A svájci fővárosban Bernben folytatott tanulmányai során, a német „faj kutató” Robert Ritter megismerkedett Josef Jörger elméleteivel és német szintik és romák kategorizációjához ezeket vette alapul.

- C1 Mivel őseik több mint ezer évvel ezelőtt Közép-Indiából vándoroltak Európába, a „faj kutatók” a romákat és szintiket valódi „árjáknak” tekintették. A nemzetiszocialista ideológia szerint ezért nem lehetett őket „fajilag alsóbbrendű” etnikai csoportokká minősíteni, ahogy azt az eugenikusok áltudományos munkáikban tették. Feltehetően ez az ellentmondás vezetett 1942-ben ahhoz, hogy változást hozzon az üldözők logikai menetében. Míg korábban - mint a zsidó népesség esetében- az úgynevezett „fajilag tiszta cigányokat” és „az első fokú fél-cigányokat” üldözték, addig a rendelet szerint, amelyet Heinrich Himmler 1942. október 13-án adott ki, a „fajilag tiszta cigányok” mentesültek az üldöztetés alól. Sok „cigány” „faji alsóbbrendűsége” eszerint a gondolkodásmód szerint a romák és az eltérő etnikai csoportok évszázados keveredésének az eredménye. Az üldözésnek, kényszersterilizálásnak és deportálásnak eszerint meg kellett volna szűnnie a „fajilag tiszta” csoportok - köztük a „sinte-k” és „lallerik” -esetében. A tiszta fajúnak tekinthető „cigányok” azonosítását kilenc úgynevezett „cigány vezetőre” bízta. Az ő feladatuk volt, hogy levegyenek egyes embereket a deportálási listákról azon az alapon, hogy fajilag tiszták. Tény, hogy a rendeletet nem hajtották végre, a helyi hatóságok figyelmen kívül hagyták, és továbbra is a deportálás volt sorsa azoknak, akiket már „cigányokként” regisztráltak a két világháború között. A döntés során, hogy a nürnbergi törvényeket alkalmazták-e egyedi eseteként, nem ritkán pusztán szociális szempontokat vettek figyelembe. Sőt, a legtöbb nemzeti szocialista törvény és rendelet egyetlen esetben sem kifejezetten az úgynevezett „cigányokat” célozta meg, hanem a „cigányok módjára élő személyeket” is.
- C2 Robert Ritter adatait és jelentéseit 1945 után is használták a német rendőri hatóságok. A német szinti és roma képviselők Dachauban 1981-ben éhségstrájkot folytattak, hogy végre rábírják a hatóságokat, hogy biztosítsanak hozzáférést a kiterjedt jelentésekhez és a dokumentációkhoz, ezzel komoly kutatást lehetővé téve. Robert Ritter és munkatársai folytathatták a karrierjüket 1945 után is.
További információ: <http://www.sintiundroma.de/en/sinti-roma/civilrights-movement.html>

- C3 A helyi hatóságok, a rendőrség, a nemzeti szocialista „faj kutatók” és a koncentrációs tábor irodáinak iratai gyakran tartalmaznak ellentmondásos adatokat ugyanarról a személyről. A mindennapi életben, sok roma és szinti nem a hivatalos nevén volt ismert, hanem a nemzetségeik nevén és ennek megfelelően ezen a néven is voltak bejegyezve. Karl Stojkát például 1940-ben Rigo néven jegyezték be, amely az anyja nemzetségének a neve. Hasonlóképpen, a személyes iratok gyakran a születési dátum helyett a keresztelés dátumát tartalmazták. A koncentrációs táborokba kerülésükkor, sok fogoly adott meg helytelen születési dátumot - egy korábbi dátumot a gyermeknek, és későbbit a felnőtteknek - annak érdekében, hogy munkára alkalmasnak minősítsék, ami nagyban növelte a túlélés esélyeit egy koncentrációs táborban.
- C6 További információért Johann Trollmannról és egy érdekes megemlékezés-projektről látogasson el meg a trollmann.info címre.
- C8 Sok kis városban és faluban bevett szokás volt az 1970-es évekig, hogy a hitelbe vásároltak, azaz a vásárláskor nem kellett azonnal fizetni, de lehetett nyitni egy számlát, amit a hónap végén vagy a munkaszezon végén kellett rendezni. Télen különösen a napszámosok nehezen találnak munkát, ezért sok munkavállaló család vásárolt dolgokat hitelre, majd fizette ki a tartozásait tavasszal. Ez a legvalószínűbb magyarázat a deportált családok által hátrahagyott adósságok dokumentumaira. A 19. században a roma telepek házai állami földekre épültek. Abban az időben a romák gyenge minőségű vagy értéktelen telkekre építhették házaikat. Az idők folyamán a telkek az értéke növekedett, de amíg a roma házak álltak rajtuk, nem volt lehetséges, hogy a helyi hatóságok nyereségesen használhassák őket. A házak lebontásával viszont, jelentősen megnövekedett a földterületek értéke. Mivel a legtöbb túlélő elvesztette minden dokumentumát az évekig tartó üldöztetés során, ezért 1945 után csak ritkán tudták bizonyítani, hogy ők valaha is egy házat birtokoltak egy ilyen telken, és így nem kaptak kártérítést. Hasonló a helyzet azokban a most zajló ügyekben is, amelyekben a roma családokat kizárták a hagyományos belvárosi lakó területekről Kelet-Európában és a Balkánon, a hiányzó dokumentumok és igazolások miatt.

- C9** Az első rabszolga munkatáborokba deportált romák és szintik, szinte kizárólag férfiak voltak, akiket autópályák és erőművek építésére használtak fel. Az első deportált roma nőket nagy számban küldték Ravensbrückbe 1939-ben, ők kénytelenek voltak az SS által működtetett gyárakban dolgozni. Nem egészen a háború utolsó éveig a nőket szisztematikusan használták ipari rabszolgaként.
- D1** A férfi az 17039-es azonosító számmal Stefan Hodosy, aki 1911-ben született. A mauthauseni koncentrációs táborba küldték 1939-ban. A diákok kapcsolatba léphetnek a dachau-i emlékhellyel és információt kaphatnak Stefan Hodosy sorsáról.
- D2** Az egyik leggyakoribb halálok a táborokban a járványok kitörése volt, ezek közül a tífusz volt különösen rettegett. Az ilyen járványok többnyire a táborok nem megfelelő higiéniai feltételeinek és különösen a szennyezett ivóvíznek eredményeként alakultak ki. A tífuszláz nagyon fertőző, és gyakran végzetes kimenetelű. Mivel a fertőzött személyeken gyakran alakulnak ki vöröses kiütések, a betegséget foltos láznak is nevezik.
- D4** A jól ismert, gyermekeket ábrázoló fotók és filmek egy áltudományos fajkutatási projekt során keletkeztek, amelyet a német „faj kutató” Eva Justin vezetett 1943 és 1944 között. Sok gyermek olyan családokból származott, amelyben a szülőket koncentrációs táborokba küldték 1938 után. Miután befejezte az „Idegenek által nevelt cigány gyermekek életrajzai és leszármazottai” című doktori disszertációjához kapcsolódó kutatásait, Eva Justin egy írásbeli nyilatkozatban arra a következtetésre jutott, hogy: „a cigány és a félcigány gyerekek felnevelésének minden formáját, beleértve a jóléti ellátást is, meg kell szüntetni.” Ezen áltudományos vizsgálatok eredményeképpen 39 szinti gyermeket küldtek Auschwitzba 1945 májusában a mulfingeni árvaházból.
További információk Eva Justinról és a Mulfingen árvákról: www.romasinti.eu
- D5** Alex Wedding volt az álneve a kommunista írónak és újságírónak Margarethe Bernheimnek, aki Salzburgban született 1905-ben. Miután megházasodott és Berlinbe költözött Grete Weisskopfnek hívták. Az Alex Wedding álnév egy utalás Berlin Wedding nevű külvárosára, amely a munkásnegyed volt a két világháború között.

- D6** Transznyisztriának nevezték el 1941-ben a Dnyeszter és Bug folyók között található területet, ami Romániához tartozott 1944-ig, és ma Moldova és Ukrajna része. A terület sokkal nagyobb volt, mint a régió, amelyet Moldova kapott meg 1992-ben.
- D8** Nem könnyű megtalálni a báméskodót a képen. A háttérben áll, a nyitott kapuban.
- E1** Ceija Stojkát és családját az auschwitz-birkenai cigánytáborba deportálták 1943-ban. 1944-ben a bergen-belseni majd a ravensbrücki koncentrációs táborba helyezték, ahol 1945-ben felszabadították. A háború után Bécsben telepedett le a túlélő testvéreivel és édesanyjával. 1988-ban megjelentette az első önéletrajz regényt, amely egy osztrák roma család sorsáról szól a holokauszt idején. Az idézet az ő könyvéből való: *Wir leben im Verborgenen: Erinnerungen einer Rom-Zigeunerin* [Mi elvonultan élünk: Egy Roma nő emlékei]. Ceija Stojkát tartják Ausztria egyik legjelentősebb roma írójának és festőjének. 2013 januárjában, 79 éves korában halt meg.
- E2** 1928 körül a burgenlandi rendőrség elkezdte szisztematikusan fényképeken megörökíteni a tartományban élő romákat. „Rendőrségi razziák” során roma településeket és épületeket is fényképeztek. Minden az épületekben élő embert az otthonaik elé sorakoztattak, hogy a rendőrség láthassa, ki hol élt. A fényképek mind a burgenlandi roma és szintinépességet, mind a rendőrség munkáját rögzítik. A Burgenlandi Tartományi Levéltár tartalmazza ma az ilyen rendőrségi fényképek egyik legnagyobb gyűjteményét. Az itt használt fénykép a gyűjteményből származik. 2000-ben a svájci bankok támogatásával a holokauszt áldozatainak programja és a német kényszermunka kompenzációs program segítségével kaptak a romák és szintik kártérítést a házaikat ért pusztítás, vagy vagyoni károk miatt. Egyes európai országokban, speciális alapok jöttek létre, mint az osztrák általános elszámolási alap a nemzetiszocializmus áldozatainak (2001).

- E3** További információ híres roma és szinti származású emberekről az alábbi weboldalakon található:
<http://www.imninalu.net/famousGypsies.htm>
http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Romani_people <http://anthrocivitas.net/forum/showthread.php?t=9795>
<http://www.kickitout.org/499.php>
<https://www.facebook.com/pages/Famous-Gypsies/123435641009196>
<http://www.geni.com/projects/Romani-Gypsy-Notables/1311>
- E4** Partizánok olyan személyek, akik vállalják a fegyveres támadásokat olyan területeken, amelyek állandó csapatok, mint a hadsereg vagy a rendőrség ellenőrzése alatt állnak. A történelemkönyvek a kifejezést általában az ellenállókra használták, akik harcoltak a megszálló német hadsereg ellen a második világháborúban.
- Maxglan** A német filmrendező és Hitler kedvence Leni Riefenstahl Salzburg területén forgatta az "Tiefland" című filmjét 1940 és 1944 között. A film Spanyolországban játszódik, ahol a háború miatt lehetetlen volt a forgatás, maxglani, és később a berlin- marzahnai táborban élő romákat és szintiket használtak az osztrák és a bajor hegyekben játszódó jelenetekben. Amikor a forgatás véget ért, a romákat - köztük sok gyereket - Auschwitzba deportálták. Leni Riefenstahl soha nem kért bocsánatot a romáknak és szintiknek okozott szenvedésekért: éppen ellenkezőleg, ő többször is pereskedett a bíróságon.
- Weyer** A fénykép egy 32 képből álló sorozat része, melyet a tábori orvos Dr. Alois Staufer készített a Weyer táborba, Felső-Ausztriába tett egyik látogatása során. Ezek mind beállított fényképek, a rabok mindig azonos helyszínen állnak egy omladozó téglafal előtt. A fotókat az innsbrucki politológus Andreas Maislinger fedezte fel 1990-es évek elején egy kutatása során és hozzáférhetővé tette az osztrák Oktatási Minisztérium számára.
- Hodonin** A legtöbb esetben csak a nők és a gyermekek láthatóak a fényképeken a táborokban. A férfiak általában rabszolgaként jelentős építkezéseken dolgoztak, míg a nők és gyermekek napokat a táborokban töltöttek.

- Montreuil-Bellay** A kutatók nem tudják a pontos választ arra a kérdésre, hogy a francia romák és szintik többségét miért nem deportálták a haláltáborokba. A francia internáló táborokban gyűjtötték össze az összes „utazót” vagy „gens de voyage-t”. Franciaországban minden vándorló személynek 1912 óta kötelessége volt, hogy egy különleges, fényképpel és ujjlenyomattal ellátott azonosító okmányt hordjon magánál. Ez tette őket könnyen azonosíthatóvá. Másrészt, ez jó volt abból a szempontból, hogy lehetetlen volt megkülönböztetni a romákat és szintiket a többi vándorlótól, mert - Németországgal ellentétben – Franciaországban nem létezett „faji tanúsítvány”. Csak kivételes esetekben küldtek romákat és szintiket német koncentrációs és haláltáborokba Franciaországból.
- Lodz** A „cigány tábor” a korábbi litzmannstadi gettóban, Łodz-ban ábrázolja hét fennmaradt fénykép, amelyek feltehetően a gettó fogva tartottainak a chelmnói haláltáborba, Lengyelországba történt deportálását követően készültek. Nem láthatóak foglyok a fényképeken. A képek egy több száz darabból álló diagyűjtemény részét képezik, amelyeket az SS készítetett a gettó adminisztrátor Hans Biebow utasításai alapján, 1980-as években fedezték fel őket. Most már Washingtonban, az amerikai Holokauszt Emlékmúzeumban láthatóak.
- Auschwitz-Birkenau** A barakk közepén volt egy 50 centiméter magas falazott légcsatorna, tűzhellyel az egyik végén és egy kéménnyel a másikon. Az ilyen kályhák a konyhók fűtésére szolgáltak télen.
- Babyn Jar** 1961-ben, az orosz költő Jevgenyij Jevtusenko verset írt „Babi Yar”- címmel, amelyben bírálta a szovjet történelemtorzítást, a hibát, miszerint húsz évvel a megszárlás után nem sikerült emlékművet állítani a több tízezer áldozatnak. Szovjet történészek szisztematikusan elhallgatták azt a tényt, hogy az áldozatok főként kijevi zsidók voltak szovjet állampolgárokként utalva rájuk. Az orosz zeneszerző Dimitrij Sosztakovics Jevtusenko versét és egyéb szövegeket zenésített meg a 13. szimfóniájában, ebből született a világhírű, Babi Yar szimfónia. Csak néhány előadást engedélyeztek a volt Szovjetunióban és Kelet-Európa kommunista országaiban. A zene partitúráját végül kicsempészték a Szovjetunióból és gyorsan nemzetközi elismerésre tett szert. Az első emlékmű a megszárlás áldozatainak 1976-ban épült, és általánosságban a „szovjet állampolgároknak és a hadifoglyoknak” adózik, akiket a helyszínen öltek meg a nemzeti szocialista megszálló csapatok. Egészen 1991-ig nem volt emlékművük a zsidó áldozatoknak, ekkor Babi Yarb-an menóra gyertyatartó formájában emlékművet állítottak.

ÉLETRAJZOKKAL DOLGOZVA Maria Ecker

A feladatlapok a weboldalon európai romák es szintik¹ rövid életrajzait tartalmazzák. Az oktatásban egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítanak az életrajzok használatának. Az egyik oka ennek egy részről a nemzeti szocializmus időszakából származó egyre több elérhető szemtanú vallomása. Az életrajzoknak érzelmi jelentőségük van, és a fiataloknak van egy egyfajta természetes kíváncsiságuk és empátiájuk. A legtöbb esetben szeretnék többet megtudni az adott személy háttéréről, üldöztetés előtt eltöltött éveiről illetve az azt követőkről. Ez a téma gondolkozásra készíti őket, ezért kérdések fogalmazódnak meg bennük és szeretnék ezeket feltenni. Egy vagy több életrajzzal dolgozni ezáltal kimondottan remek módja a téma bemutatásának. Azonban fontos, hogy az életrajzokat nem elszigetelten kell kezelni, hanem történeti kontextusban kell vizsgálni.

Különlegesen fontos, hogy az életrajzokkal érzelmi jelentőségük miatt, megfelelő körültekintéssel járjunk el, és mind emellett nagy felelősséggel jár a bemutatásuk. Az életrajzok arra sarkallnak, hogy együtt érezzünk, szimpatizáljunk és megeljük bennük az identitásunkat. Mindezek mellett szégyenérzetet és bűntudatot is kiváltanak. Fontos, hogy a tanulók számára a munkamódszereket ajánljunk érzelmeik kezelésére (lásd a 10-es számú javaslatot). Az eluralkodó érzelmek az útjában állnak a történelemből való tanulásnak, a tárgyilagosság pedig fontos szerepet játszik az anyag kritikus megítélésében. Amikor az emberek az életükről beszélnek, akkor mindig szelektálnak, és amikor mások ezeket életrajzokat leírják, és továbbadják, akkor ők is így tesznek. Az életrajz olyan, mint egy ablak, amin keresztül az adott személy életét nézzük. Lehet, hogy sokat látunk, de ez még mindig csak egy részlete a teljes képnek.

Az életrajzokkal való munka általában magában foglalja az áldozatok életrajzait is- és ez így van rendjén. Az elkövetők sokszor névtelenek maradnak. És ugye, mint tudjuk, az üldöztetés és a gyilkosság az nem csak úgy megtörtént a romákkal és szintikkel. Az elkövetőket is láthatóvá kell tenni. A tény, miszerint ha életrajzi szemszögből tekintünk az elkövetőkre és szemlélőkre, akkor sokkal gazdagabbá tesszük a tanulási folyamatot, oktatási i általánosan elfogadott ugyan napjainkban, de rendkívül nehezen kivitelezhető.

---

¹ "életrajzi" feladatlapok áttekintése: Karl Stojka (A7, C3, E8, Mauthausen), Wilhelm Trollman (C6), Bernhard Steinbach (C7), Erna Lauenburger (D5), Settela Steinbach (D9), Ceija Stojka (E1), Aleksandr Baurov (E3), Josef Serynek (E4), Szófia Taikon (E5), Zoni Weisz (E6) Else Schmidt (E7), Max Bamberger (A2, Hrastina-i mérszárlás)

A honlapon fellelhető oktatási anyagok, gyakran nevezik meg az elkövetőket, de nem rövid életrajz formájában. Azonban az egyik javaslatunk a tanításhoz az, hogy elkövetők életrajzával is dolgozzunk. A következő tíz javaslat közül a legtöbb az életrajzok tartalmával történő munkáról szól, míg vannak olyanok, amelyek a felépítésükről szólnak. Az 1. és 2. javaslatok, az életrajzokkal való munka általános bemutatását célozzák és jól kombinálhatóak a többi ötlettel. A 3-8 javaslatok kifejezetten a tananyagokhoz kapcsolódnak. Az utolsó két javaslat különböző módszereket ad az anyagban való elmélyedéshez és / vagy a visszacsatoláshoz.

Javaslatok a tanításhoz

A] Általános bevezetés az életrajzokkal való munkához

1] Életrajzi keresések:

Ez a gyakorlat bevezetést nyújt az életrajzi kutatáshoz.

Tanulási forma: kiscsoportos

idő: 15 perc. (+ Házi feladat)

- _ Egy fogtok végezni néhány életrajzi kutatást, azaz történelmi információt kell találnod egy személyről.
- _ Hogyan kezdetek hozzá? Hol fogtok információt keresni?
- _ Milyen nehézségeket foglalhat magában a feladat?
- _ Osszátok meg az eredményeket a többi csoporttal is, és gyűjtsétek össze őket egy listán.

Házi feladatként:

- _ Válassz ki valakit, akiről szeretnél többet megtudni: Settela Steinbach (D 9) Zoni Weisz (E 6) vagy Else Schmidt (E 7). Próbáld meg életrajzi információkat találni erről a személyről.

Az életrajzi kutatás után:

- _ Melyik információgyűjtési módszer bizonyult a legjobbnak?
Hogyan lehet a listákat kiegészíteni?

2] Életrajzi elbeszélések

Ez a gyakorlat egy egyszerű módja annak, hogy bemutassuk, mi minden befolyásolhatja az életrajzi elbeszélést és közlési módjukat.

Tanulási forma: páros

Idő: 20-30 perc.

- _ Találj ki három kérdést, amit szeretnél feltenni a partnerednek az ő életére vonatkozóan.
- _ Kérdezzétek meg egymástól a kérdéseket.
- _ Figyeld meg magad: Milyen érzés, hogy kérdéseket tesznek fel neked? Mit mondtál el? Miről nem beszéltél? Milyen érzés kérdéseket feltenni?
- _ Mutassátok be a kérdések és válaszok eredményeit az egész csoportnak.
- _ Ha a partnered befejezte a saját beszámolóját, mondd el, mit gondolsz róla: Egyetértesz azzal, ahogyan az életrajzodat elmesélte? Mi hiányzik? Mit nem állt szándékodban elmondani a csoportnak?
- _ Megbeszélés: Milyen tényezők befolyásolják az életrajzi elbeszélést?

B] Tananyagok

3] Melyik életrajz ragadta meg figyelmedet?

Ez a módszer a téma bevezetésére. A tanulókat a saját érdeklődésük vezeti a további kérdések feltevésére.

Idő: 20 perc.

Másoljunk le minden életrajzi munkalapot és függesszük ki a teremben. A diákok sétáljanak körbe a teremben, és keressék meg azt a lapot, amely felkelti a figyelmüket, és amellyel dolgozni szeretnének. Ezután mindenki saját magának válaszolja meg a következő kérdéseket:

- _ Miért választottad ezt a feladatlapot?
- _ Mit tudsz meg az emberekről, akik a képen vannak?
- _ Mit tudsz meg a szintik és romák a történetéről általában?
- _ Fogalmazz meg három kérdést, amelyet szeretnél feltenni ezekkel az emberekkel / a témával kapcsolatban.

Az eredményeket ezután beszéljétek meg kis csoportokban vagy az osztályban. A tanulók kérdései kifejezhetik, hogy melyik fejezettel szeretnének legközelebb foglalkozni.

4] Stojkáék:

A jól dokumentált európai roma család életrajzát egy esettanulmányként használhatjuk.

A kiindulási pontok: feladatlapok Karl Stojkáról (A 7, 3, E 8, Mauthausen) és Ceija Stojkáról (E 1).

Idő: 1 tanóra

- _ elsőször tanulmányozd a képeket a feladatlapokon és jegyezd meg a gondolataidat és érzéseidet.
- _ Mit tudtál meg a Karl és Ceija Stojkáról szóló feladatlapokból?
- _ Fogalmazz meg egy-egy kérdést Karl és Ceija Stojka életéről.
- _ Kérlek, helyezd a munkalapot logikus sorrendben egy kiállításra. Milyen sorrendet választottál, és miért?

5] **Az élet a koncentrációs táborok után:**

A tanulókat általában nagyon érdekli a túlélők élete 1945 után. Hogyan voltak képesek ilyen tapasztalatokkal élni? Az E1 munkalap tökéletes ebből a szempontból.

Idő: 1 tanóra

- _ Tanulmányozd a munkalapot, majd olvasd el a "Feladatokat" részt
- _ Végezz kutatást Ceija Stojka életéről. Koncentrálj az 1945 utáni életére.
- _ Képzeld el, hogy tudsz utazni az időben. Menj vissza a 1953-ba és találkozz Ceija Stojkával és lányával. Mit mondasz nekik? Milyen kérdéseket teszel fel? Milyen a találkozás?
Az időutazásod után írd le, hogy milyen volt a találkozás.
- _ Néhány évvel ezelőtt, Ceija Stojka a ma már felnőtt lánya Silvia Jürs mondta egy interjúban:
„Hatalmas félelmet érzek. Újra és újra a felszínre tör, és félek az emberektől az utcán. Az elmúlt tíz évben a gomba újra nő, teljesen láthatatlanul. És gyalázkodás és a brutalitás ismét egyre gyakoribb.”
- _ Képzeld el, hogy találkozol Frau Jürss-szel ma. Mit mondanál neki? Milyen kérdéseket tennél fel?

6] **Kik az elkövetők?**

A „faj kutató”, Robert Ritter példáját lehet felhasználni ebben a témában.

Munkalap: C2 (Robert Ritter)

Idő: 1 tanóra

- _ Tanulmányozd a fényképet a C2 munkalapon és írd le Robert Rittert (jobbra) a lehető legpontosabban.
- _ Mit sugall a fénykép, milyen tulajdonságai vannak Robert Ritternek?
- _ Tudj meg többet Robert Ritter életéről és készíts egy rövid életrajzot.
- _ Hogyan illeszkednek az információk a fényképhez?
- _ Milyen következményei vannak Ritter tetteinek?

7] Előítételek a múltban és a jelenben:

Ez a gyakorlat három roma és szinti életrajz segítségével mutatja be, az előítételek múltbeli és jelenlegi fontosságát.

Idő: 30 min.

- _ Kis csoportokban: Tanulmányozd az E 6-os (Zoni Weisz), E 7-es (Else Schmidt) vagy E 8-as (Karl Stojka) feladatlapok közül az egyiket.
- _ Milyen hatással van a romák és szintik elleni előítéletet Zoni Weisz, Else Schmidt vagy Karl Stojka életére?
- _ Meséljete egy olyan emberről, akinek mások előítéletei befolyásolják az életét napjainkban.
- _ Osszátok meg az eredményeket a többi csoporttal.
- _ Gondoljátok át, mit tehetünk az ilyen előítételek ellen.

8] Négy életrajz - egy személy:

Ennek a gyakorlatnak az eredménye egy életrajz négy változata lesz. A diákok négy csoportban dolgoznak. Minden csoport különböző információkat kap Karl Stojka életéről. Míg az egyik csoport csak a nevét és a származását ismeri, a többiek információt kapnak a gyerekkoráról, az üldöztetés éveiből és a háború utáni évekről. A cél az életrajz és a tanulók értelmezéseinek) mélyreható megismerése.

Feladatlapok: A 2, A 3, A 4; A 7, E 8, Mauthausen,

Idő: 1 tanóra négy csoport:

- _ A csoport: A háttérinformációkért először olvassátok el az, A 2, A 3 és A 4 feladatlapokat. Karl Stojka egy osztrák roma, aki 1931-ben született. Hogyan elképzelitek el az életét?
- _ B csoport: Olvassátok el az A.7 munkalapot. Mit gondoltok mi lett Karl Stojka foglalkozása a későbbi életében?
- _ C csoport: Olvassátok el az E 8 munkalapot. Mit gondoltok milyen élet élt Karl Stojka a háború előtt?
- _ D csoport: Olvassátok el az A 7. és az E 8 munkalapokat és a Mauthausenről szólót. Foglaljátok össze a Karl Stojka életéről szóló információkat néhány szóban.
- _ Osszátok meg az eredményeket, kezdje az A csoport. Így ugyanannak a személynek négy különböző életrajzát fogjátok hallani.
- _ Tegye fel a következő kérdéseket, ha vitát szeretne generálni:
  - _ Honnan vettétek az ötletet?
  - _ Miben különböznek a D csoport által megosztott információk?
  - _ Mi a különbség az ötlet és az információ között?
  - _ Honnan szerezzünk a"tudásunkat" (vagy azt, amit tudásnak gondolunk)?

C] A mélyreható munka és visszacsatolás:

9] Életrajzi feladatlap készítése:

Idő: több tanóra / projektmunka

- _ Az E1-es feladatlap mintájára, készítsetek életrajzi feladatlapot egy személyről (pl.: szinti/roma a környékedről vagy az országodból, vagy valakiről, akit személyesen ismersz, mint egy nagyszülő vagy szomszéd).
A munkalap a következő elemeket tartalmazza:
  - _ Címsor
  - _ Fénykép
  - _ Szöveg (pl. részlet egy interjúból, az ember életének leírása, stb.)
  - _ Tudtatók, hogy
  - _ Feladatokat
  - _ A fotó
- _ Milyen információkat emelsz ki, és miket hagysz ki?
- _ A feladatlapok egy kiállítás formájában mutatják be. A megnyitón el tudjátok mondani a feladatlapok létrehozásának folyamatát.

10] Nem tudok/ Meg tudok szabadulni az érzéstől.

Az életrajzokba való intenzív bevonódás gyakran érzelmeket vált ki. Az alábbi módszerek állnak rendelkezésre az érzelmekkel folytatott munkához, a feldolgozáshoz, és - ha szükséges - másokkal történő megosztásukhoz.

Idő: 20 perc.

Bizonyos mennyiségű időt dolgoztál az életrajzzal. Keresd meg a legjobb szót, amely kifejezi a hangulatodat.

- _ Írd le egy darab papírra.

Válassz az alábbi lehetőségek közül:

- _ Némajáték: fejezd ki a szót testbeszéddel.
- _ Alakítsd a szót mozgássá. Milyen gyorsak / lassúak, finomak / hirtelenek stb. a mozdulataid?

- _ Nevezd meg egy zeneművet/dalt, amely a legjobban kifejezi a szavadat / hangulatodat.
- _ Írd körül a szavadat a többieknek.
- _ Milyen színű ez a szó? Készíts egy olyan színű rajzot a szóról.
- _ Talán van ötleted a szavad / hangulatod néhány más kifejezési módjára.

Osszátok meg az eredményeket kis csoportokban. Azután menjetek vissza az osztály elé:

- _ Van valamilyen benyomásotok, megállapításotok, stb. a csoportból, amit szeretnétek megemlíteni és megbeszélni?
- _ Végül készítsünk egy fürtöt a cetlikből, amelyekre a feladat elején felírtuk a szavunkat.

MUNKA FOTÓKKAL Irmgard Bibermann

A fényképek központi elemei az európai romák és szintik sorsát feldolgozó jelen tananyagoknak, és a tanítás során a legkülönbözőbb módokon felhasználhatóak: jó bevezetései lehetnek a témának, vizualizálják és problematizálják a tényeket, kérdéseket vetnek fel, lehetőségeket kínálnak a vitára és egyúttal történeti források is.

A fényképek kihívást jelentő források: azt a benyomást keltik, hogy megmutatják a valóságot, de a valójában gyakran csak a fotós által kiválasztott kis részét a valóságnak és bizonyos esetekben a megrendezett valóságot jelenítik meg. Azt is figyelembe kell vennünk, milyen célra készültek a fotók. Néhány fotót a honlapon lévők közül rendőrök készítettek, kriminológiai célra, másokat az orvosok és néprajzkutatók áltudományos kutatásaikhoz. Szinte mindegyik a többségi lakosság nézeteit tükrözi a társadalom peremére szorított kisebbségről.

Amikor a fotókkal dolgoznak, fontos, hogy a diákok megítélését ne befolyásolja semmilyen címsor vagy felirat. Ezért néhány kép a honlapon szöveg nélkül szerepel a kompetencialapú- tanulás elősegítésére.

Az összes alábbi tanítási javaslat alkalmazásának előfeltétele a fénykép gondos tanulmányozása a munka megkezdése előtt. Ha tekintettel vagyunk a benyomásra, amelyet egy fénykép teszi rájuk, és kifejezésre juttatjuk a gondolataikat, asszociációikat, érzelmeiket és talán még a fizikai reakcióikat is, diákok tudatában lehetnek a saját személyes válaszaiknak. Szisztematikus megközelítéssel kell elemeznünk a képek tartalmát például kérdések formájában, az alapmotívumhoz ragaszkodva, az perspektíva és a részletek leírásával, valamint a kép elhelyezkedésével: az előtérrel és központjával. Kreatív megközelítéseket mutattunk be a képek megtekintésére, leírására és értelmezésére. A diákok megtanulják megkülönböztetni a megfigyelést, leírást és értelmezést. Ellátjuk őket egy sor eszközzel az észlelésre, a megértésre és a képek osztályozására vonatkozóan (lásd Módszerek).

Végül a fénykép történeti összefüggésébe kerül. E célból minden egyes fényképet egy rövid leírás követ, beleértve a részleteket (amennyiben rendelkezésre állnak) a fotósról, a keletkezés évéről és a kép céljáról / funkciójáról (tudományos, kriminológiai, etnológiai, újságírói, családi fotó). A diákok is megnézhetik a weboldalt, ahol a fényképet egy tágabb összefüggésben láthatják, beleértve a címet, a fő szöveget és kiegészítő információkat (Tudtátok, hogy...).

Alább néhány példát sorolunk fel, hogy megmutassuk a kiválasztott fényképekkel való munkára legalkalmasabbak vélt módszereket:

Módszerek a fényképek feldolgozásához

Célok:

- _ alaposan, pontosan megnézni egy képet
- _ körültekintően megfogalmaznia saját benyomást választ, és ennek lépései: benyomások érzékelése és megfogalmazása
- _ képesség kérdéseket feltenni a fotókról
- _ Kifejező megértés: képesség látni a fotót és empatikusnak lenni a tartalom, idő, a hely, a személyek és az esemény szempontjából (mikor, hol, ki, mi)
- _ a fotók újraértelmezése
- _ képesség a kép történelmi kontextusban való elhelyezésére

---

Olvass a fotókról

„A fotót, mint egy szöveget a bal felső sarokból a jobb alsóig, sorról sorra “olvasd”.
Tisztában kell lenni az összes részlettel.

A belső képernyő

Figyelmesen tanulmányozd a fényképet. Ezután csukd be a szemed. Most vetítsd ki a fotót a fejedben lévő képernyőre, és rögzítsd. Nyisd ki a szemed, és hasonlítsd össze a belső képernyőn látható képet a fotóval. Van különbség?

Meséld el a fotókat

Találj egy partnert. A lehunyja a szemét. B leírja, elmeséli a fotót amilyen részletesen csak lehet, mintha csak egy vak barátjának mesélne mesélni róla. Fontos, hogy csak azt mondja el, amit valóban látott. Ezután A szeme még mindig csukva, ő mondja el, amit elképzelt. Végül A kinyitja a szemét, és összehasonlítja a belső képet a fotóval. Fontos, hogy először a tanulók tisztában legyenek a leírás és értelmezés közötti különbségekkel:
Itok egy nagy embert az ablakból az utcára nézni összehúzott szemmel (Itás).
Ltok egy erős embert, aki az ablakban meredten néz az utcára (értelmezés).

Merülj el a fotókban

Figyelmesen tanulmányozd a fényképet. Majd válaszolj a következő kérdésekre:
Milyen gondolatok és asszociációk jutottak eszedbe? Milyen érzéseket keltett benned?
Mire emlékeztet a fotó? Keress egy partnert, és oszd meg vele benyomásaidat.
Végül oszd meg a „bevillanó” gondolatokat, érzéseket és asszociációkat az egész csoporttal.

Csendes párbeszéd

Alakítsunk négy csoportot. Vegyünk egy papírlapot. Figyelmesen tanulmányozzátok a fényképet. Gyűjtsetek mellékneveket, amelyekről úgy gondoljátok, hogy leírják a képet. Az egyik csoport felírja az első melléknevet, majd átadja a papírt, hogy a következő csoport is felírja, egyetlen szó nélkül. Ezt a folyamatot többször megismételjük. Majd csatlakoznak a másik csoporthoz, és jelölik, hogy mely szavak azonosak a két csoportban, és mely szavak különböznek. Jegyezzük fel az eredményt.

Mutassuk be az eredményt, az teljes csoportnak.

Változat:

A tanár kivetít egy fotót a falra. A diákok tanulmányozzák, majd felállnak és felírják a benyomásaikat egy táblára vagy egy plakátra. Mindezt szó nélkül, amíg új ötletekkel tudnak előállni.

Első benyomások

Tanulmányozzátok a fotót néhány másodpercig, majd tegyétek félre. Ne nézzétek meg újra, miközben írsz. Írjátok le, hogy mi jutott eszetekbe. Most nézzétek meg újra a fotót, és egészítsétek ki vagy pontosítsátok a jegyzeteket.

Változat:

A tanár pár másodpercre kivetít egy fotót a falra, majd kikapcsolja. A tanulók leírják, ami eszükbe jut. Ezután a fényképet újra megnézik, és a diákok kibővíthetik, vagy pontosíthatják a jegyzeteket.

Széles látószög- Zoom

Figyelmesen tanulmányozd a fényképet. Ezután hajtsd végre a következő kísérletet:

Állítsuk be a szemünket, hogy széles látószögben lássunk, vagyis próbáljuk a teljes képet egyszerre látni. Lehet, hogy a fénykép távolabb kell tartani, vagy felállni és egy lépést hátrálni a számítógép képernyőjétől.

Ezután próbáljunk közelíteni a szemünkkel, azaz próbáljunk meg egy részletre összpontosítani.

Menjünk vissza a széles látószögű nézőpontba, majd nagyítás még egyszer, ezúttal egy másik részletre összpontosítva. Keressünk egy partnert, és mutassuk meg neki a zoom-olt képet a következőképpen: A partnerünk lehunyja a szemét, és takarjuk le fényképet a fehér papírlapokkal, hogy csak a zoom részlet legyen látható.

Partnerünk most kinyithatja a szemét és meg a részleteket. Cseréljünk helyet.

Előtér - háttér / középpont - margó

Figyelmesen tanulmányozd a fényképet. Mi látható az előtérben, és mi a háttérben?

Mi áll a fotó középpontjában, és mi az holterében? Milyen hatása ennek? Kérdezd meg magadtól, hogy a fotós ezt szándékosan így állította-e be vagy sem.

Részletek

Végy egy fehér lapot, és fedd le egy részét a fotónak. Csak a fénykép felső harmadát hagyd szabadon és tanulmányozd. Majd tedd ugyanezt az alsó harmaddal és a középső harmaddal. Használja több papírlapot, hogy kihangsúlyozd a kisebb részleteket. Mit veszünk észre? Hogyan befolyásolja ez azt, amit látsz?

Séta a fotókban

Hagyd, hogy a szemed bebarangolja a fényképet. Képzeld el, hogy jelen vagy a képen, és sétálsz is rajta. Mit hallasz (zajok, hangok, szavak, mondatok)? Minek az illatát érzed? Mit érzel?

Változat:

Mozgasd a képen a szemed. Képzeld el, hogy megérkezel a faluba abban a pillanatban. Mit látsz ott? Írd le, amit látsz és érzel.

Przepytaj zdjęcia

Figyelmesen tanulmányozd a fényképet. Ezután tegyél fel kérdéseket a képről:

Azon gondolkozom, hog / ...

Szeretném tudni, hogy ...

Azt kérdezem magamtól, hogy...

Fénykép címek

Alakítsunk három csoportot. Képzeljük el, hogy az újságírók ülésén vagyunk a szerkesztő csapat. A fényképet a címlapon kell elhelyezni. Keressünk egy megfelelő fejléctet és írjunk egy képaláírást, amit a fénykép alatt kell elhelyezni. Az eredményt mutassuk be az osztálynak.

Élő fotók

Válassz ki egy személyt a képen, és írd egy rövid életrajzot neki: név, életkor, legnagyobb kívánsága, legnagyobb félelme. Meséld el, hogy mi a személy véleménye arról, ami abban a pillanatban történik, amikor a fénykép készült. Mondd el, mi volt a helyzet tíz perccel a fotó elkészülte előtt.

Beszélő fotók: gondolat-buborékok

Válassz ki egy vagy két személyt a képen, és gondold át, mit gondolhattak abban a pillanatban.

Rajzolj egy gondolat buborékot, és írjuk is bele gondolataikat.

Alkossunk a háromfős csoportokat, és osszuk meg a végeredményeket.

Ki melyik ember mellett döntött, és miért?

Vannak hasonló vagy különböző gondolatok?

Beszélő fotók: párbeszéd

Válassz ki két személyt a képen, és képzel el, hogy egymással beszélgetnek. Írj egy rövid párbeszédet.

Változat:

Válassz ki két személyt a képen, és képzel el, mit mondhattak, abban a pillanatban.

Rajzolj párbeszéd buborékokat és írd beléjük a szavakat.

Előnyös helyzetváltás

Képzel el, a jelenetet a másik szemszögből figyeljük a jelentet. Írd le, amit látunk.

Point-of-view narráció

Képzel el, hogy te vagy az egyik személy a képen, aki megfigyelőként a háttérben áll és látja, hogy mi történik. Írj egy levelet egy barátodnak, amelyben leírod a megfigyeléseidet és gondolataidat.

Szemszög-váltás

Figyelmesen tanulmányozzátok a fényképet. Alkossunk kis csoportokat. Hozzunk létre egy csoport jelentet, amely reprodukálja a fénykép tartalmát. Ügyeljünk a részletekre, mint mimika, gesztusok és testtartás és arra is, hogy mi áll a fénykép középpontjában. Majd nézzünk úgy a fényképre, mintha mi lennénk az egyik rajta szereplő karakter. Mit tenne ő meg a központi elemnek? Milyen üzenetet szeretne/akarna közvetíteni?

Azelőtt - Most - Azután

Alkossunk kis csoportokat. Hozzunk létre egy csoport jelenetet, amely reprodukálja a fénykép tartalmát, amilyen részletesen csak lehet. Nézzük meg, mi történt öt perccel azelőtt, és mi fog történni öt perccel később. Csoport mutassa meg a jeleneteket minden esetben.

Mutassuk be a jelent az egész osztálynak. A közönség csukja be a szemét, miközben a csoport előkészül a színpadon az első jelenetre. Amikor azt mondják, hogy mindenki nyissa ki a szemét, mert felvették a jelenetbeli pozíciójukat, akkor pár percre tanulmányozzuk a jelenetet, mielőtt ismét becsukjuk a szemüket.

Ugyanezt az eljárást kövessük a másik két csoport esetében is. Az eredmény egyfajta animációs film klipként áll össze a közönség fejében.

Különböző álláspontok

Figyelmesen tanulmányozzuk a fényképet. Alkossunk kis csoportokat. Képzeljük bele magunkat a képen szereplő minden egyes személy helyébe egymás után. Mondjuk el a különböző személyek szemszögéből, mi történik.

Példák az oktatási anyagokhoz

Munkalap A.1

Figyeljük meg a fotót

„A fotót, mint egy szöveget a bal felső sarokból a jobb alsóig, sorról sorra “olvassuk”. Tisztában kell lenni az összes részlettel.

Részletek

Végy egy fehér lapot, és fedd le a fotó egy részét. Csak a fénykép felső harmadát hagyd szabadon és tanulmányozd. Majd tedd ugyanezt az alsó harmaddal és a középső harmaddal. Használj több papírlapot, hogy kihangsúlyozd a kisebb részleteket. Mit veszel észre? Hogyan befolyásolja ez azt, amit látsz?

A fotó címe

Alakítsunk háromfős csoportokat. Képzeld el, hogy újságírók ülésén vagyunk a szerkesztői csapat. A fényképet a címlapon kell elhelyezni. Keressünk egy megfelelő fejléctet és írjunk egy képaláírást, amit a fénykép alatt kell elhelyezni alatta. Az eredményt mutassuk be az osztálynak.

Gondolkodj a fényképről

Menj fel az A1-es oldalra a www.romasintigenocide.eu honlapon. Hasonlítsd össze a benyomásaidat és gondolataidat a szövegben lévő információkkal, és a fénykép-leírásokkal, amelyek rendelkezésre állnak. Próbáld meg rájönni, mikor készült a fénykép, ki és milyen célból készíthette.

Munkalap A.3

Széles látószögű - zoom

Figyelmesen tanulmányozd a fényképet. Ezután hajtsd végre a következő kísérletet: Állítsuk be a szemünket, hogy széles látószögben lássunk, vagyis próbáljuk a teljes képet egyszerre látni. Lehet, hogy a fénykép távolabb kell tartani, vagy felállni és egy lépést hátrálni a számítógép képernyőjétől. Ezután próbáljunk közelíteni a szemünkkel, azaz próbáljunk meg egy részletre összpontosítani. Menjünk vissza a széles látószögű nézőpontba, majd nagyítás még egyszer, ezúttal egy másik részletre összpontosítva. Keressünk egy partnert, és mutassuk meg neki a zoom-olt képet a következőképpen: A partnerünk lehunyja a szemét, és takarjuk le fényképet a fehér papírlapokkal, hogy csak a zoom részlet legyen látható. Partnerünk most kinyithatja a szemét és meg a részleteket. Cseréljünk helyet.

Séta a fotóban

Tanulmányozd újra gondosan a fényképet és tegyél fel néhány kérdést a tartalmára vonatkozóan.. Csináld így:

- _ Kíváncsi vagyok, hogy vajon...
- _ szeretném tudni, hogy...
- _ Azt kérdezem magamtól, vajon...

A kérdéseket azután összegyűjtjük a csoportban, és egy poszterre írjuk.

Feltételezd a fényképet

- _ Mi volt a fotó célja?
- _ Miért készült?
- _ Milyen benyomást szeretne kelteni?
- _ Milyen üzenet szeretne kommunikálni?

Gondold a fényképet

Keresd meg a www.romasintigenocide.eu honlapon az A3-as feladatlapot. Hasonlítsd össze a benyomásaidat és gondolataidat a szövegben lévő információkkal, és a rendelkezésre álló fénykép-leírásokkal., Próbálj meg rájönni, mikor készült a fénykép, ki és milyen célból készíthette. Próbálj meg válaszolni a fenti kérdésekre, majd keresd meg a tényeket, hogy derítsd ki, jól tippeltél-e.

Munkalap A.6

A belső képernyő

Figyelmesen tanulmányozd a fényképet. Ezután csukd be a szemed. Most vetítsd ki a fotót a fejedben lévő képernyőre, és rögzítsd. Nyisd ki a szemed, és hasonlítsd össze a belső képernyőn látható képet a fotóval. Van különbség?

Nézőpontváltás

Képzeld el, hogy jelenetet a másik az út oldaláról szemléled. Írd le, mit látsz.

Azelőtt - Most - Azután

Alkossunk kis csoportokat (max. 5 fő). Hozzunk létre egy csoport jelenetet, amely reprodukálja a fénykép tartalmát, amilyen részletesen csak lehet. Nézzük meg, mi történt öt perccel azelőtt, és mi fog történni öt perccel később. Csoport mutassa meg a jeleneteket minden esetben.

Mutassuk be a jelent az egész osztálynak. A közönség csukja be a szemét, miközben a csoport előkészül a színpadon az első jelenetre. Amikor azt mondják, hogy mindenki nyissa ki a szemét, mert felvették a jelenetbeli pozíciójukat, akkor pár percig tanulmányozzuk a jelenetet, mielőtt ismét becsukjuk a szemüket. Ugyanezt az eljárást kövessük a másik két csoport esetében is. Az eredmény egyfajta animációs film klipként áll össze a közönség fejében.

Gondolkodj a fényképről

Menj el a www.romasintigenocide.eu honlap A6-os feladatlapjához. Hasonlítsd össze a benyomásaidat és gondolataidat a szövegben lévő információkkal, és a rendelkezésre álló fénykép-leírásokkal. Próbálj meg rájönni, mikor készült a fénykép, ki és milyen célból készíthette.

Munkalap B.3

Meséld el a fotókat

Találj egy partnert. A lehungya a szemét. B leírja, elmeséli a fotót amilyen részletesen csak lehet, mintha csak egy vak barátjának mesélne mesélni róla. Fontos, hogy csak azt mondja el, amit valóban látott. Ezután A szeme még mindig csukva, ő mondja el, amit elképzelt. Végül a kinyitja a szemét, és összehasonlítja a belső képet a fotóval. Fontos, hogy először a tanulók tisztában legyenek a leírás és értelmezés közötti különbségekkel: látok egy nagy embert az ablakból az utcára nézni összehúzott szemmel (látás). Látok egy erős embert, aki az ablakban meredten néz az utcára.

Beszélő fotók: párbeszéd

Válassz ki két személyt a képen, és képzelj el, hogy egymással beszélgetnek. Írj egy rövid párbeszédet. Változat:
Válassz ki két személyt a képen, és képzelj el, mit mondhattak, abban a pillanatban. Rajzolj párbeszéd-buborékokat és írd beléjük a szavakat.

Különböző álláspontok

Figyelmesen tanulmányozd a fényképet. Alkossunk kis csoportokat. Képzeljük bele magunkat a kép előterében szereplő mindhárom személy helyébe egymás után, és az egyikükébe a háttérben. Mondjuk el, mi történik a különböző személyek szemszögéből.

Gondolkodj a fényképről

Menj az B3-as feladatlaphoz a www.romasintigenocide.eu honlapon. Hasonlítsd össze a benyomásaidat és gondolataidat a szövegben lévő információkkal, és a rendelkezésre álló fénykép-leírásokkal. Próbálj meg rájönni, mikor készült a fénykép, ki és milyen célból készíthette.

Munkalap B.7

Séta a fotóban

Hagyd, hogy a szemed bebarangolja a fényképet. Képzelj el, hogy jelen vagy a képen, és sétálsz is rajta. Mit hallasz (zajok, hangok, szavak, mondatok)? Minek az illatát érzed? Mit érzel?
Változat:
Mozgasd a képen a szemed. Képzelj el, hogy abban a pillanatban érkezel meg a faluba. Mit látsz ott? Írd le, amit látsz és érzel.

Előtér - háttér

Figyelmesen tanulmányozd a fényképet. Mi látható az előtérben, és mi a háttérben? Mi áll a fotó középpontjában, és mi a szélén? Milyen hatása van ennek? Kérdezd meg magadtól, hogy a fotós ezt szándékosan így állította-e be vagy sem.

Beszélő fotók: gondolat-buborékok

Válassz ki egy vagy két személyt a képről, és fontold meg, mire gondolhattak abban a pillanatban. Rajzolj egy gondolat buborékot, és írd is bele gondolataikat. Alkossunk a három fős csoportokat, és osszuk meg a végeredményeket. Ki melyik ember mellett döntött, és miért? Vannak hasonló vagy különböző gondolatok?

Gondolkodj a fényképről

Menj az B7-es feladatlagra a www.romasintigenocide.eu honlapon. Hasonlítsd össze a benyomásaidat és gondolataidat a szövegben lévő információkkal, és a rendelkezésre álló fénykép-leírásokkal. Próbáld meg rájönni, mikor készült a fénykép, ki és milyen célból készíthette.

Munkalap C.2

Csendes párbeszéd

Alakítsunk négy csoportot. Vegyünk egy papírlapot. Figyelmesen tanulmányozzátok a fényképet. Gyűjtsetek mellékneveket, amelyekről úgy gondoljátok, hogy leírják a képet. Az egyik csoport felírja az első melléknevet, majd átadja a papírt, hogy a következő csoport is felírja, egyetlen szó nélkül. Ezt a folyamatot többször megismételjük. Majd csatlakoznak a másik csoporthoz, és jelölik, hogy mely szavak azonosak a két csoportban, és mely szavak különböznek. Jegyezzük fel az eredményt. Mutassuk be az eredményt, az teljes csoportnak. Változat:

A tanár kivetít egy fotót a falra. A diákok tanulmányozzák, majd felállnak és felírják a benyomásaikat egy táblára vagy egy plakátra. Mindezt szó nélkül, amíg új ötletekkel tudnak előállni.

Kérdezd a fotókat

Tanulmányozd újra gondosan a fényképet és tegyél fel néhány kérdést, a tartalmára való tekintettel. Csináld így:

- _ Kíváncsi vagyok, hogy vajon...
- _ Szeretném tudni, hogy...
- _ Azt kérdezem magamtól, hogy...

A kérdéseket azután összegyűjtjük a csoportban, és a csoport vezetője egy poszterre írja.

Figyelmesen tanulmányozzátok a fényképet.

Alkossunk kis csoportokat. Hozzunk létre egy csoport jelentet, amely reprodukálja a fénykép tartalmát. Ügyeljünk a részletekre, mint mimika, gesztusok és testtartás és arra is, hogy mi áll a fénykép középpontjában. Majd gondoljátok végig, hogy nézne ki a kép, ha a rajta lévő nő készítette volna. Milyen üzenetet szeretne/akarna közvetíteni? Hozzunk létre egy-egy csoportjelenetet, hogy ezt bemutassuk.. Mindkét jelenetet lássa az egész osztály. csoport mutassa be a jelentét a teljes csoportnak.

Gondolkodj a fényképről

Menj az C2-es feladatlaphoz a www.romasintigenocide.eu honlapon. Hasonlítsd össze a benyomásaidat és gondolataidat a szövegben lévő információkkal, és a rendelkezésre álló fénykép-leírásokkal. Próbálj meg rájönni, mikor készült a fénykép, ki és milyen célból készíthette. Keresz választ a fenti kérdésekre.

Munkalap C.10

Merülj el a fotóban

Figyelmesen tanulmányozd a fényképet. Majd válaszolj a következő kérdésekre:

- _ Milyen gondolatok és asszociációk jutottak eszedbe?
- _ Milyen érzéseket keltett benned?
- _ Mire emlékeztet a fotó?

Keress egy partnert, és oszd meg vele benyomásaidat.

Végül oszd meg a „bevillanó” gondolatokat, érzéseket és asszociációkat az egész csoporttal.

Előtér - háttér

Figyelmesen tanulmányozd a fényképet. Mi látható az előtérben, és mi a háttérben?

Mi áll a fotó középpontjában, és mi van a szélén? Milyen hatása ennek?

Kérdezd meg magadtól, hogy a fotós ezt szándékosan így állította-e be vagy sem.

A fotó címe

Alakítsunk három csoportot. Képzeljük el, hogy az újságírók ülésén vagyunk a szerkesztő csapat. A fényképet a címlapon kell elhelyezni. Keressünk egy megfelelő fejléctet és írjunk egy képaláírást, amit a fénykép alatt kell elhelyezni. Az eredményt mutassuk be az osztálynak.

Gondolkodj a fényképről

Keressd meg a C10-es oldal a www.romasintigenocide.eu honlapon. Hasonlítsd össze a benyomásaidat és gondolataidat a szövegben lévő információkkal, és a rendelkezésre álló fénykép-leírásokkal. Próbálj meg rájönni, mikor készült a fénykép, ki és milyen célból készíthette.

Munkalap D.8

Első benyomások

Tanulmányozzátok a fotót néhány másodpercig, majd tegyétek félre. Ne nézzétek meg újra, miközben írsz. Írjátok le, hogy mi jutott esztekbe. Most nézzétek meg újra a fotót, és egészítsétek ki vagy pontosítsátok a jegyzeteket.

Változat:

A tanár pár másodpercre kivetít egy fotót a falra, majd kikapcsolja.

A tanulók leírják, ami eszükbe jut. Ezután a fényképet újra megnézik, és a diákok kibővíthetik, vagy pontosíthatják a jegyzeteket.

Kérdések a fotóról

Figyelmesen tanulmányozd a fényképet. Ezután tegyél fel kérdéseket a képről:

_Vajon / kb ...

_Szeretném tudni, hogy...

_Azt kérdezem magamtól, hogy...

A csoportban összegyűjtjük a kérdéseket, és a csoport vezetője felírja őket egy plakátra.

Point-of-view narráció

Képzeld el, hogy te vagy a fiú, aki a kert kapuból figyeli a jelentet. Írj egy levelet egy barátodnak, amelyben leírod a megfigyeléseidet és gondolataidat.

Gondolkodj a fényképről

Menj az D8-as oldalra a www.romasintigenocide.eu honlapon. Hasonlítsd össze a benyomásaidat és gondolataidat a szövegben lévő információkkal, és a rendelkezésre álló fénykép-leírásokkal. Próbáld meg rájönni, mikor készült a fénykép, ki és milyen célból készíthette.

Kiegészítő anyagok: HODONÍN U KUNŠTÁTU

Csendes Párbeszéd

Alakítsunk négy csoportot. Vegyünk egy papírlapot. Figyelmesen tanulmányozd a fényképet. Gyűjts mellékneveket, amelyekről úgy gondoljuk, hogy leírják a képet. Az egyik csoport felírja az első melléknevet, majd átadja a papírt, hogy a következő csoport is felírja, egyetlen szó nélkül. Ezt a folyamatot többször megismételjük. Majd csatlakoznak a másik csoporthoz, és jelölik, hogy mely szavak azonosak a két csoportban, és mely szavak különböznek. Jegyezzük fel az eredményt. Mutassuk be az eredményt, az teljes csoportnak.

Változat:

A tanár kivetít egy fotót a falra. A diákok tanulmányozzák, majd felállnak és felírják a benyomásaikat egy táblára vagy egy plakátra. Mindezt szó nélkül, amíg új ötletekkel tudnak előállni.

Élő fénykép

Válassz ki egy személyt a képen, és írd meg egy rövid életrajzot neki: név, életkor, legnagyobb kívánsága, legnagyobb félelme. Meséld el, hogy mit gondolsz arról, ami abban a pillanatban történik, amikor a fénykép készült. Mondd el, mi volt a helyzet előtt tíz perccel a fotó elkészülte előtt. Jósold meg, mi fog történni tíz perc múlva.

Gondolkodj a fényképről

Menj a HODONÍN U Kunštátu feladatlapra a www.romasintigenocide.eu honlapon. Hasonlítsd össze a benyomásaidat és gondolataidat a szövegben lévő információkkal, és a rendelkezésre álló fénykép-leírásokkal. Próbáld meg rájönni, mikor készült a fénykép, ki és milyen célból készíthette.

HOGYAN TUDJUK FELBONTANI A TÖRTÉNELMI NÉZETEKET A SZTEREOTÍPIÁK ALAPJÁN?

Robert Sigel

A történelem több mint a múltbeli események bemutatása. A történelemválogatást, értékelést, kapcsolódás és a jelentésalkotást is jelent. A történészek a szakértő szereplők ebben a folyamatban. A tetteik nem semmisek, hanem valódi társadalmakban valósulnak meg. Az eredmény a megírt és közölt történelem: egy speciális történelmi narratíva.

Éppen ezért ezek a történelmi narratívák konstrukciók. Az elbeszélések megalkotása is tartalmaz önképeket és külső képeket: a saját csoportról szóló képeket önképekként (családi, etnikai csoport, nemzet, faj, vallási közösség, stb), és más csoportok külső képeit (családi, etnikai csoport, nemzet, vallási közösség, stb.) Az ilyen képek kialakítása a sztereotípiák, vagyis speciális jellemzők és viselkedési minták használatával jár. A sztereotípiák nem azonosak az előítéletekkel: az előítéletek mindig tartalmaznak negatív elemeket, míg sztereotípiákat pozitív, negatív vagy semleges értékelések is alkothatják.

A történelmi elbeszéléseket és a képeket, amelyeket tartalmaznak, folyamatosan újra és újra felül kell vizsgálni. Képek, mind az énképek mind külső képek sztereotípiákká válhatnak. Ezek a sztereotípiák egyre távolabb és távolabb kerülnek a valóságtól, amíg már nem is tükrözik azt. Egy ilyen újraértékelési igény különösen egyértelmű az úgynevezett „cigány” kép tekintetében. Régóta sztereotípiák és előítéletek alapján kialakított kép él róluk, nagyon messze a valóságtól. Ezek az előítéletek lettek a megbélyegzés, a jogfosztás, üldöztetés és a népiirtás alapjai a nemzetiszocialisták hatalma alatt.

A történelmi elbeszélések, valamint a bennük lévő képek újraértékelése is részei a történelemtanulásnak. A dekonstrukció néven ismert folyamat az átértékelés egyik eszköze. A dekonstrukció történelmi narratíva alakulását az eredeti értelmezési folyamat leleplezésével mutatja meg. A dekonstrukció folyamatában, a megkérdőjelezett narratíva tárgyát különböző alapvető gondolatok és kérdések képezik:

- _ Igazolható a szóban forgó esemény?
- _ Reprezentatív a szóban forgó esemény?
- _ Milyen összefüggéseket, okokat és következményeket mutat be a nézőpont?
- _ Milyen összefüggésekre, okokra és következményekre tesznek javaslatot bizonyíték nélkül?
- _ Milyen lehetséges összefüggéseket, okokat és következményeket hagynak figyelmen kívül?
- _ Milyen más, különböző, egymástól eltérő, ellentétes érvek és magyarázatok lehetségesek?
- _ Milyen érdekek lehetnek a bemutatott nézet mögött?

A tanítás során sztereotípiák dekonstrukciója többféleképpen is lehetséges. A módszer kiválasztása számos tényezőtől függ, mint például a tanulók életkora, háttértudása, megkérdőjelező képessége, módszertani jártassága, gondolkodása és az ítélőképessége stb. Sok ilyen tényező a tanárookra egyaránt vonatkozik.

Az anyagok ezen a honlapon kiváló lehetőséget biztosítanak az alábbi tanítási módszerek gyakorlati megvalósítására:

Nézőpontváltás

Nézőpontváltás egy kísérlet arra, hogy másokat a saját szemszögükből lássunk - és arra is, hogy a saját csoportunkat a többiek szemével lássuk. A módszer, hogy egy harmadik fél nézőpontját fogadjuk el nem könnyű. A szerepjáték, mint egyfajta vizualizáció, a naplók, levelek és a dalok írása, és egyéb művészi kifejezésmódok szolgálhatnak kiindulópontként egy ilyen változáshoz.

Megfigyelő tanúként

Végző soron ez magában foglalja a nézőpontváltást: Egy semleges megfigyelő független látásmódja elengedhetetlen egy esemény értékeléséhez. A bírósági szerepjátékban vagy a meghallgatás, tárgyalás valamilyen más formájában, lehetőség nyílik a tényállás kialakítására. Ez a módszer megerősíti a fiatalok erős erkölcsi igazságérzetét.

Az egyén és a csoport

A csoportokról kialakított sztereotip nézetek mindig általánosításon alapszanak; nem veszik figyelembe a csoport tagjainak egyediségét, és automatikusan figyelmen kívül hagyja a különbségeket és változatokat. Ez különböző elemek segítségével szemléltethető, mint például az étkezési szokások és az asztalnál való viselkedés, a családon belüli szabályok és normák, vagy szabadidős elvárások és tevékenységek. Ezeket a megállapításokat az ember saját szférájában analitikus eszközként lehet használni: Ezzel csoport önképe (iskolai osztály, családi, etnikai csoport, faji, vallási közösség, stb.) elveszti zárt összefüggéseit, és ugyanez vonatkozik a külső képekre is.

Életrajzok újra mesélve vagy folytatva

A romák és szintik – csak úgy, mint más üldözött csoportok tagjainak - életrajzai között előfordul olyan, amelyet erőszakkal szakítottak félbe. A túlélők élete folytatódott, ugyan de komoly, élethosszig tartó trauma kísérte. Ha egészen napjainkig végignézzük olyan emberek életrajzát, akik túléltek az üldöztetést lehetőségünk lesz, megérteni mind a sztereotípiák veszélyeit mind az emberek egyéniségeit, a bennük rejlő lehetőségekkel együtt.

Egy másik lehetőség, hogy megkérjük a diákokat, hogy képzeljék el, hogy milyen lett volna egy meggyilkolt ember élete és így módon a túl tudnak jutni az előítéleteken, melyek a gyilkossághoz vezettek, és láthatják például, hogy a roma és szinti gyerekekben milyen lehetőségek rejlettek.

Ezek, és más tanítási módszerek képesek kinyitni az ajtókat, a fent említett alapvető gondolatokhoz és kérdésekhez. Az egyedi esetekben, részletes megfigyeléshez, és a sztereotípiák kitárgyalásához, a keletkezésük, logikájuk és hatásaik elemzéséhez vezethetnek el. Minden dekonstrukciós munka alapja a részletes tárgyi tudás; a honlapon ezt biztosítjuk.